

УДК 159.995.2:164.223.1:[168.2]

DOI 10.26697/9786177089000.2017.9

© Мельник Ю. Б., Пипенко І. С., 2017

Мельник Юрій Борисович

Національна академія Національної гвардії України

Пипенко Ірина Сергіївна

Харківська обласна громадська організація «Культура Здоров'я»

**СУТНІСТЬ І ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ПОНЬЯТЬ
«ОСВІТНЯ ЛОГІСТИКА», «ПЕДАГОГІЧНА ЛОГІСТИКА»
ТА «НАВЧАЛЬНА ЛОГІСТИКА»**

Проаналізовано сучасні наукові публікації і дослідження з питань педагогічної логістики. Уточнено сутність понять «освітня логістика» та «педагогічна логістика». На відміну від усіх існуючих на цей час визначень педагогічної логістики, вона вперше розглядається як галузь педагогіки. Введено до наукового обігу термін «навчальна логістика», визначено сутність цього поняття – спосіб організації навчання, що відображає шлях освоєння навчального матеріалу в межах навчального предмета, теми, питання; потребує спеціальної організації навчального змісту, форм і методів навчання. Визначаючи сутність понять, враховані закони логіки при упорядкуванні, «лексичні» фактори при уніфікації, не використовувались запозичення з інших мов. Важливого значення набуває уточнена сутність поняття «педагогічна логістика» за таким параметром як термінотворення (деривація) – можливість від поняття (терміну) одного рангу і рівня утворювати поняття (терміни) наступних рівнів, вище та нижче за рангом. Розкрито взаємозв'язок та взаємовплив між поняттями «освітня логістика», «педагогічна логістика», «навчальна логістика». Запропоновано концептуальні моделі до визначення цих понять: «освітня модель», «психолого-педагогічна модель», «біосоціальна модель», «кібернетична модель», «інформаційна модель».

Ключові слова: освітня логістика, педагогічна логістика, навчальна логістика, ознаки понять, взаємозв'язок, взаємовплив, концептуальні моделі.

Постановка проблеми. Нова система вищої освіти, яка сьогодні створюється в Україні, орієнтована на входження в світовий освітній простір. Цей процес супроводжується суттєвими змінами у педагогічній теорії та практиці, запроваджуються нові підходи, категорії, поняття.

В науковій літературі останнім часом все більше поширюються поняття «педагогічна логістика», «освітня логістика», «еволюційна педагогічна логістика» та ін., які мають багато формулювань, залежно від того, на які ознаки автори спираються в розумінні цих понять та як уявляють оптимізацію освітнього процесу. Таке становище призводить до невірної розуміння сутності цих понять, виокремлення в них несуттєвих ознак, використання цих понять як синонімів тощо.

Отже, актуальним є розмежування та уточнення сутності понять «освітня логістика», «педагогічна логістика», «навчальна логістика», а також визначення їх взаємозв'язку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз сучасних наукових публікацій і досліджень з питань педагогічної логістики [1-11] свідчить, що сьогодні не існує чіткого окреслення та розуміння цього поняття. Так, одна група вчених [1-3] застосовує поняття «педагогічна логістика»; друга група [5-10] – поняття «освітня логістика»; третя група вчених [4] вживає декілька понять водночас в якості синонімів, тобто спостерігається тісне переплітання понять. Розглянемо більш ґрунтовно ці точки зору науковців.

Найбільш поширеною дефініцією педагогічної логістики є наступна: «педагогічна логістика (англ. educational logistics) – піддисципліна логістики, яка займається менеджментом (управлінням) педагогічних потоків, виходячи з принципів логістики (особливо «Точно в термін») і принципу простоти реальних систем Голдратта Е. М. (Eliyahu M. Goldratt)» [1].

Аналогічне визначення дефініції «педагогічна логістика» наводять в своїй роботі Булахова З. Н., Шестакова Ю. Н. [2] та Трофимова О. А. [3].

Лівшиць В. М. використовує терміни «психологізована педагогічна логістика» та «еволюційна педагогічна логістика». Він зазначає, еволюційна педагогічна логістика керує такими потоками як знання, еволюційна педагогічна психологія, еволюційне навчання, еволюційне здоров'я, еволюція, інформація, обладнання [4].

Руда М. В., спираючись на визначення Голдратта Е. М., вживає термін «освітня логістика (англ. educational logistics), під яким розуміє субдисципліну логістики, яка займається вирішенням проблем управління інформаційними потоками в освітніх установах, на основі принципів логістики (особливо «just in time») і принципу простоти реальних систем [5].

Майже ідентичні поняття терміну «освітня логістика» надають Денисенко В. А. [6] – наука і техніка організації і самоорганізації освітніх функцій і процесів з точки зору підвищення ефективності освітньої діяльності в цілому – та Крупнов Ю. В. [7] – наука і техніка

організації і співорганізації освітніх функцій (позицій) і процесів з точки зору підвищення ефективності освітньої діяльності в цілому.

Гончарова М. А., Гончарова Н. А. під освітньою логістикою розуміють інтегральний інструмент управління, спрямований на досягнення стратегічних, тактичних, оперативних цілей організації бізнес-освіти за рахунок ефективного (з точки зору зниження загальних витрат та задоволення вимог кінцевих споживачів якості освітніх послуг) управління людським потоком, а також супутніми йому матеріальними, фінансовими, інформаційними та іншими потоками [8].

Скоробогатова Т. Н. стверджує, що освітня логістика – гілка сервісної логістики як концепції управління людськими потоками у всіх економічних сферах, передбачає управління потоками тих, хто навчає, та тих, хто навчається [9].

Шевченко Н. В. дотримується точки зору, що освітня логістика – це сукупність принципів оптимізації процесів у освітніх системах та структурах [10].

Отже, аналіз наукових публікацій свідчить, що термін «педагогічна логістика» немає усталеного визначення, більш того, він підміняється іншими поняттями («освітня логістика», «психологізована педагогічна логістика», «еволюційна педагогічна логістика» тощо). На наш погляд, деякі з цих термінів є більш «високого рангу», інші похідними від них. Крім того, ознаки цих понять знаходяться у тісному взаємозв'язку між собою, які автори іноді тлумачили, спираючись на парадигми та концепції своїх досліджень, що вносило не мало плутанини в їх сутність та заважало їх подальшій категоризації.

Виходячи з того, що педагогічна логістика стає новим міждисциплінарним науковим напрямом, затребуваним в різних освітніх галузях, виникає потреба в розмежуванні та уточненні сутності вищезазначених понять.

Мета статті – обґрунтувати сутність понять «освітня логістика», «педагогічна логістика», «навчальна логістика»; визначити взаємозв'язок та взаємовплив між цими поняттями.

Виклад основного матеріалу, обґрунтування результатів дослідження. Найбільш розповсюдженим із вищезазначених понять є «педагогічна логістика». Понятійно-термінологічний апарат педагогічної логістики як наукового напряму почав оформлюватися на початку першого десятиліття цього століття і ще формується, сьогодні він ґрунтується на поняттях, запозичених у таких наукових галузях, як педагогіка (освіта, педагогічна система, педагогічна технологія та ін.), психологія (мотивація, установка, дія тощо), економіка (логістика, маркетинг та ін.), менеджмент (організація, управління тощо).

Термін «педагогічна логістика» складається з двох терміноелементів, у плані змісту він має розкладатися на ряд понять. Основними поняттями педагогіки є виховання, навчання, розвиток і освіта.

Етимологія слова «педагогіка» має давньогрецьке походження (paidos – дитя та iago – веду, виховую). У дослівному перекладі педагог (paidagogos – вихователь, наставник) означає особу, яка має спеціальну підготовку і займається викладацькою і виховною роботою; вчитель, викладач.

Етимологія слова «логістика» також походить від давньогрецького (logos – розум; log – мислення; logo – думати, міркувати; logismos – розрахунок, роздум, план; logistea – мистецтво практичного проведення розрахунків), означає «мистецтво міркування, обчислення».

Аналіз побудови поняття «педагогіка» та «логістика» дозволяє з'ясувати їх сутнісні ознаки, на підставі яких зробимо уточнення поняття «педагогічна логістика».

Педагогічна логістика – галузь педагогіки, що розкриває тактику урахування взаємодії ресурсів і реалізації моделей управління, спрямовану на оптимізацію та підвищення ефективності навчально-виховного процесу.

Визначаючи сутність поняття «педагогічна логістика», ми, по-перше, враховували закони логіки при упорядкуванні, по-друге, зважали на «лексичні» фактори при уніфікації, по-третє, не використовували запозичень з інших мов. Важливого значення набуває визначене нами поняття «педагогічна логістика» і за таким параметром як термінотворення (деривація) – можливість від поняття (терміну) одного рангу і рівня утворювати поняття (терміни) наступних рівнів, вище та нижче за рангом.

Отже, ми визначили суттєві та несуттєві ознаки поняття «педагогічна логістика». Суттєвою родовою ознакою є «галузь педагогіки», суттєвою видовою – «що розкриває тактику урахування взаємодії ресурсів і реалізації моделей управління», несуттєвими ознаками є «спрямовану на оптимізацію та підвищення ефективності навчально-виховного процесу».

На відміну від усіх існуючих на цей час визначень педагогічної логістики, ми вперше розглядаємо її як галузь педагогіки. Визначені несуттєві ознаки цього поняття відкривають перспективи досліджень численних засобів та умов оптимізації й ефективності навчально-виховного процесу.

Більш високим за рангом від поняття «педагогічна логістика», на нашу думку, є поняття «освітня логістика». Дотримуючись

вищезазначених законів логіки при упорядкуванні та побудові поняття, надамо йому визначення.

Освітня логістика – сфера освіти, що визначає загальну стратегію її призначення, прогнозування та розвитку, його конкретне проектування і планування, передбачення результатів, а також визначення відповідних освітнім цілям стандартів.

Нижчим за рангом від поняття «педагогічна логістика», на нашу думку, є поняття «навчальна логістика».

На цей час у літературі ми не знашли жодного визначення цього поняття, а отже введемо його до наукового обігу.

Навчальна логістика – спосіб організації навчання, що відображає шлях освоєння навчального матеріалу в межах навчального предмета, теми, питання, потребує спеціальної організації навчального змісту, форм і методів навчання.

Прикладом освітньої логістики може бути концепція освіти, освітня система, освітня технологія.

Прикладом педагогічної логістики є модель особистісно-орієнтованого навчання, модульного або проблемного навчання тощо.

Прикладом освітньої логістики є конкретні форми, методи та прийоми організації навчання та контролю, які забезпечують ефективне засвоєння програмного матеріалу з навчального предмета, теми, питання, зокрема такі як: «Урок – занурення в культуру епохи ...», «Семінар – диспут», «Кейси», «Контрольна робота з доступом до довідкової літератури, електронних документів» тощо.

Графічно зобразити взаємозв'язок та взаємовплив між цими поняттями можна у вигляді схеми, що представлена на рис. 1.

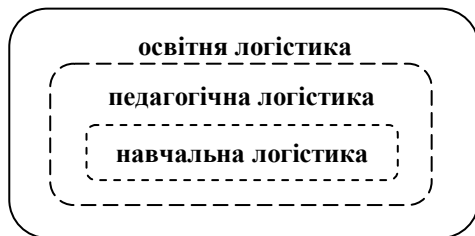

Рис. 1. Взаємозв'язок та взаємовплив понять «освітня логістика», «педагогічна логістика», «навчальна логістика»

Отже, можна зробити висновок, що освітня логістика є підґрунтям для педагогічної та навчальної логістики, оскільки визначає загальну стратегію їх призначення, прогнозує розвиток, забезпечує проектування і планування, передбачення результатів, встановлює освітні стандарти. Педагогічна логістика відображає

модель навчально-виховного і управлінського процесів освітнього закладу і об'єднує в собі зміст, форми і засоби кожного з них, що дозволяє їй бути зв'язуючою ланкою між освітніми стандартами і стратегіями та конкретним методом, який вчитель/викладач використовує у своїй педагогічній діяльності.

Розглянуті та уточнені вище поняття являють собою синтез досягнень педагогіки, логістики, економіки, маркетингу та інших наук, що породжені суспільним і технічним прогресом. Наведені нами поняття не варто розглядати як догми. Вони є одним з варіантів, до якого треба підходити творчо, співставляючи їх з власними знаннями, досвідом.

Досліджуючи різноманітність понять «освітня логістика», «педагогічна логістика», які були сформульовані представниками різних наук [1-10], ми пропонуємо наступні концептуальні моделі до визначення цих понять:

- «освітня модель»;
- «психолого-педагогічна модель»;
- «біосоціальна модель»;
- «кібернетична модель»;
- «інформаційна модель».

Дослідження з цієї теми дозволили нам обґрунтувати теоретико-методологічні вимоги щодо впровадження педагогічної логістики в закладах освіти. Встановлено склад ресурсів, їх потоки у вищій школі тощо [11; 12].

Висновки, перспективи. На підґрунті аналізу сучасної наукової літератури та дослідження з питань педагогічної логістики здійснено уточнення сутності понять «освітня логістика» та «педагогічна логістика». На відміну від усіх існуючих на цей час визначень педагогічної логістики, вона вперше розглядається як галузь педагогіки. Введено до наукового обігу термін «навчальна логістика», визначено сутність цього поняття – спосіб організації навчання, що відображає шлях освоєння навчального матеріалу в межах навчального предмета, теми, питання, потребує спеціальної організації навчального змісту, форм і методів навчання. Розкрито взаємозв'язок та взаємовплив між поняттями «освітня логістика», «педагогічна логістика», «навчальна логістика». Запропоновано концептуальні моделі до визначення цих понять: «освітня модель», «психолого-педагогічна модель», «біосоціальна модель», «кібернетична модель», «інформаційна модель», що відкривають перспективи для подальших теоретичних і методичних досліджень численних засобів та умов оптимізації й ефективності освітнього процесу. Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів вирішення питання впровадження педагогічної логістики у вищій школі. Подальші

дослідження мають бути спрямовані на розробку змісту та методик запровадження системи педагогічної логістики на різних рівнях.

Література

1. Педагогическая логистика / Словари и энциклопедии на Академике [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/175667>.

2. Булахова З. Н. Педагогическая логистика как средство кадрового обеспечения логистических систем / З. Н. Булахова, Ю. Н. Шестакова // Интеграция и повышение качества образовательных процессов как фактор модернизации экономики и промышленности Союзного государства : материалы Международного научно-практического форума (Минск, октябрь 2013 г.). В 2 т. – Т. 1. Педагогическая логистика: образование, наука, экономика. – Минск : БНТУ, 2013. – С. 7-11.

3. Трофимова О. А. Логистический подход к системе управления в сфере образования / О. А. Трофимова // Образование и наука. – 2010. – № 10. – С. 42-48.

4. Лівшиць В. Л. Педагогічна логістика / В. Л. Лівшиць // Сб. Полісвітє. – Кохтла-Ярве, 2007. – № 1. – С. 72-79.

5. Руда М. В. Перспективи впровадження освітньої логістики в Україні / М. В. Руда // Вісник національного університету «Львівська політехніка»: зб. наук. праць. – 2012. – Вип. 749. – С. 71-77.

6. Денисенко В. А. Основы образовательной логистики / В. А. Денисенко. – Калининград : Изд-во КГУ, 2003. – 316 с.

7. Крупнов Ю. В. Управление качеством образования и образовательная аналитика [Электронный ресурс] / Ю. В. Крупнов. – Режим доступа : http://spasem-shkolu.p-rossii.ru/8/249_1.shtml.

8. Гончарова М. А. Образовательная логистика как стратегический императив экономического развития региона / М. А. Гончарова, Н. А. Гончарова // Ученые записки Орловского государственного университета. – 2009. – № 3. – С. 15-17.

9. Скоробогатова Т. Н. Образовательная логистика: сущность и место в сервисной логистике / Т. Н. Скоробогатова // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия «Экономика и управление», Том 23. – 2010. – № 3. – С. 280-285.

10. Шевченко Н. В. Особенности образовательной логистики в системе конструирования карьеры [Электронный ресурс] / Н. В. Шевченко. – Режим доступа : http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/VMSU/2008-01/08shnveyai.htm.

11. Мельник Ю., Пипенко І. Запровадження педагогічної логістики у вищій школі / Юрій Мельник, Ірина Пипенко // Науковий

вісник Льотної академії. Сер. : Педагогічні науки. зб. наук. пр. – Кропивницький: КЛА НАУ, 2017. – Вип. 1. – С. 100 – 105.

12. Мельник Ю. Б., Пипенко И. С. Особенности введения педагогической логистики в высших учебных заведениях / Ю. Б. Мельник, И. С. Пипенко // The materials of the international research and practical online conference “modernisation of the education content in terms of the industrial and innovative development of the engineering and professional education”. – Шымкент: ФАО «НЦПК «Өрлеу» ИПКПР ЮКО, 2017. – С. 27 – 32.

Юрий Мельник, Ирина Пипенко. Сущность и взаимосвязь понятий «образовательная логистика», «педагогическая логистика» и «учебная логистика».

Проанализированы современные научные публикации и исследования по вопросам педагогической логистики. Уточнена сущность понятий «образовательная логистика» и «педагогическая логистика». В отличие от всех существующих в настоящее время определений педагогической логистики, она впервые рассматривается как отрасль педагогики. Введено в научный оборот термин «учебная логистика», определена сущность этого понятия – способ организации обучения, отражающий путь освоения учебного материала в рамках учебного предмета, темы, вопроса; требует специальной организации учебного содержания, форм и методов обучения. Определяя сущность понятий, учтены законы логики при сопоставлении, «лексические» факторы при унификации, не использовались заимствования из других языков. Важное значение приобретает уточненная сущность понятия «педагогическая логистика» по такому параметру как терминообразование (деривация) – возможность от понятия (термина) одного ранга и уровня образовывать понятия (термины) следующих уровней, выше и ниже по рангу. Раскрыта взаимосвязь и взаимовлияние между понятиями «образовательная логистика», «педагогическая логистика», «учебная логистика». Предложены концептуальные модели к определению этих понятий: «образовательная модель», «психолого-педагогическая модель», «биосоциальная модель», «кибернетическая модель», «информационная модель».

Ключевые слова: образовательная логистика, педагогическая логистика, учебная логистика, признаки понятий, взаимосвязь, взаимовлияние, концептуальные модели.

Yuriy Melnyk, Iryna Pypenko. The essence and interrelation of the concepts «educational logistics», «pedagogical logistics» and «teaching logistics».

Modern scientific publications and research on pedagogical logistics have been analyzed. The essence of the concepts «educational logistics» and «pedagogical logistics» have been specified. Unlike all currently existing definitions of pedagogical logistics, it is first considered as a branch of pedagogy. The term «teaching logistics» has been introduced into scientific circulation, the essence of this concept has been defined – the way of organization of training, reflecting the way of mastering the educational material within the framework of the academic subject, topic, question; requires special organization of educational content, forms and methods of teaching. Defining the essence of concepts, the laws of logic in the comparison have been taken into account, «lexical» factors in unification, borrowings from other languages was not used. The specified essence of the concept «pedagogical logistics» acquires an important knowledge in such a parameter as term formation – the possibility from the concept (term) of one rank and level to form concepts (terms) of the following levels, higher and lower in rank. The interrelation and mutual influence between the concepts «educational logistics», «pedagogical logistics», and «teaching logistics» have been uncovered. Conceptual models to the definition of these concepts: «educational model», «psychological-pedagogical model», «biosocial model», «cybernetic model», «information model» have been proposed.

Keywords: *educational logistics, pedagogical logistics, teaching logistics, signs of concepts, interrelation, mutual influence, conceptual models.*

Стаття надійшла до редакційної колегії 15.09.2017

Інформація про авторів:

Мельник Юрій Борисович – доктор філософії з педагогічних наук, доцент, практичний психолог-методист, професор кафедри психології та педагогіки, Національна академія Національної гвардії України.

Пипенко Ірина Сергіївна – доктор філософії з економічних наук, доцент, Директор освітнього центру ХОГОКЗ, Харківська обласна громадська організація «Культура Здоров'я».